

TANÍTÁSOK

Beszéd- és értelemgyakorlat.

I. osztály.

Készítsünk asztalt!

Előkészület. A Tanterv a beszéd- és értelemgyakorlatok keretében előírja a körülöttünk lévő butorok megbeszélését. Ezeknek sablonos leírása nem valami érdekkeltő. A tárgyak részeinek megfigyeltetése, a részek alakja, iránya stb. a gyermekre nézve egyáltalán nem gyakorol különös vonzóerőt. Ha tehát a gyermek érdeklődését fel akarjuk ébreszteni, ne az asztalról beszéljünk, hanem vonjuk be érdeklődését úgy, hogy célját keressük munkájának. Ne azért figyelje meg az asztalt, mert a tanító úgy kívánja, hanem azért, hogy azt maga is elkészítse. Mennyivel más lesz a gyermek megfigyelésének rugója s ennek az alapján az egész megfigyelése, ha annak végén ott látja a célt: csináld meg az asztalt, vagy széket, vagy szekrényt!

Természetes, hogy a gyermek által elkészített asztal egészen más lesz, mint a valódi. De a nagy különbséget betölti az ő képzelőtehetsége. Ő a munka pillanatában, dacára annak, hogy papírral, gyujtószállal s cirokbéllel dolgozik, asztalosnak képzelet magát s azért szívesen megfigyeli azt is, hogy az igazi asztalos miből és hogyan dolgozik. Ezek alapján a tanítást feltétlenül megelőzi egy asztalosműhely megtekintése, ahol nem csupán a szerszámokat, anyagot, hanem a munkát is megfigyelik. Az ezekre való visszatekintés, a látottaknak utánzómozdulatokkal való felujtása az érdeklődés fenntartásának igen értékes eszközei.

Vázlat:

I. Előkészítés.

a) *Kapcsolás.* A gyermekek környezetében levő tárgyak felsorolása használatuk megnevezésével.

b) *Célkitűzés.* A gyermekek figyelmét az asztalra irányítom. Az asztalról történő beszélgetést egy cél szolgálatába állítom: „Asztalosok leszünk! Asztalt csinálunk! De hogy elkészíthessük, vizsgáljuk meg az asztalt:

II. Tárgyalás.

a) *Megbeszélés.* 1. Részei. 2. Az asztalos munkája. 3. Papírból előre elkészített hasonló asztal megvizsgálása, összehasonlítása az eredetivel. 4. Annak megbeszélése, hogyan készítettem én a papírból-készült asztalt?

b) *A munka.* A munka teljesen szabadon történik. A gyermekek magukban dolgoznak s élvezik a munka nyomában járó eredményt. (Az asztalosműhelyben látogatásunk alkalmával az egyik legény dalolt, ők is dalolnak munkaközben!)

III. Begyakorlás.

a) *Használat.* Az elkészített asztalkát használtatom.

b) *Összefoglalás* a saját asztalkájuk nyomán.

c) *Erkölcsei hatás.* A munka és munkás megbecsülése.

d) *Koncentráció.* A készített asztalkájukat lerajzolják.

Szemléltető eszközök: egy fiókos asztal, gyalult és gyalulatlan deszka, fűrész, gyalu, kalapács, szegek, enyv, ecset.

TANÍTÁS.

I. a) Hol vagyunk mi most? Sorold el a körülötted levő tárgyak neveit? Mondd meg mindegyik tárgyról, hogy mire használjuk? Gondoljon mindenki haza, hogy milyen butorok vannak otthon? Mire használod a szekrényt? asztalt? széket? ágyat? stb.

b) Mire teszed otthon az irkádát, mikor a feladatod irod? Mikor délben éhesen hazaérkezel, mire van téve a jó leves? Jőjj ki, ülj ide az asztal mellé s mutasd meg, hogyan irsz mellette? Hogyan eszed a levest? Vágd össze a húst! Igyál vizet! (Utánzó mozdulatok.) Hogyan ül mellette az illedelmes gyermek? Láttam egy gyereket, aki így ült az asztal mellett. (Könyököl.) Mit szóltok hozzá? Ki csinálta ezt az asztalt? Ti nem akarnátok asztalt csinálni? Hát akkor asztalosok leszünk! Asztalt fogunk csinálni! De hogy elkészíthessük, vizsgáljuk meg jól!

II. a) 1. *Részei.* Eppen itt van egy asztal. Az előbb Bandi ült mellette. Vizsgáljuk meg, hogy milyen részeket kell nekünk is csinálni? (Lapját, oldaldeszkáit, fiókját és lábait.) Ennek az asztalnak alapja milyen alakú? (Négyszögletes.) Kinél van otthon ilyen asztal? Kinél van olyan asztal, amelynek a lapja nem négyszögletes? Milyen a tettek? (Kerek.) Hát a tettek? (Hosszúkás kerek.) Neked milyen alakú asztal tetszik legjobban? Hát neked? (Esztétikai vonatkozás.)

Mutasd meg az oldaldeszkáit! Széles-e, vagy keskeny? Miért nem csinálta az asztalos szélesebbre, vagy keskenyebbre? (Nem volna szép.) Te is milyen oldaldeszkát fogsz csinálni? Mi van az egyik oldalon? (Fiók.) Huzd ki! Csukd be, zárd be! Mivel zártad be? Miért kell bezárni? Ki csinálta a zárt? Ki verte föl?

Mi tartja az asztalt? Melyik lába hosszabb? Miért kell a négy lábnak egyenlő hosszúnak lenni? Jőjj ki s tégy az egyik láb alá egy darab deszkát, mintha az a lába hosszabb volna? (Biceg az asztal.) Ha most, leves volna rajta? Próbálj irni rajta? Tehát milyenek kell lenni a lábaknak? Ti is vigyázzatok majd, hogy a lábakat egyenlő hosszúakra csináljátok! Most azt vizsgáljátok meg, hogy ezeket a részeket milyen irányban helyeztétek el? Milyen

irányban van az asztal lapja? (Vízszintes.) Tartsátok a karotokat vízszintesen! Az írótokat! A könyveteket! Mutassatok a teremben vízszintes irányban fekvő tárgyakat, vagy részeket. Milyen arányban állanak az oldaldeszák és a lábak? (Függőleges.) Tartsátok a karotokat függőlegesen! írótokat, ujjatokat! Nézzétek meg mind a négy lábat. Nem ferdebb az egyik, mint a másik? (Nem. Mindegyik függőleges.) Ezt úgy mondjuk, hogy a lábak párhuzamos függőlegesen állanak. Tartsátok a karotokat párhuzamos függőlegesen! párhuzamos vízszintesen! párhuzamos ferdén! Vigyázzatok, hogy a lábakat ti is párhuzamos függőlegesen helyezzétek el! (Részletösszefoglalás.)

2. *Az asztalos munkája. Voltunk egy asztalosműhelyben.* Látuk, mennyi mindenféle szerszámmal dolgozott az asztalos. Most arról beszéljünk, hogyan csinálja az asztalos az asztalt? (Részletcélkitűzés.) Miből csinálja az asztalos az asztalt? Tehát, ha asztalos volnál, mit vennél először? Hol kapod a deszkát? Ki ismer olyan üzletet, ahol deszkát árulnak? Mutasd meg, milyen hosszú körülbelül egy szál deszka? Te pedig mekkora asztalt akarsz csinálni? Tehát akkor mit kellene tenned? (Kimérni.) És? (Elfürészelné darabokra.) Válaszd ki a szerszámok közül azt, amellyel lefürészelnéd. Mutasd meg, hogyan fürészelsz az asztalos! (Csak a fürészelés mozdulatát mutatja!) Gondoljátok mindnyájan, hogy előttek van a hosszú deszkaszál. Mérjétek ki! (Utánzó mozdulat!) Fürészeljétek el! (Utánzó mozdulat hangutánzással.) Most már darabokra fürészeltük a deszkát. Itt van egy ilyen lefürészelt darab. (Mutatom a gyalulatlan deszkadarabot.) Szeretnél te ezen ebédelni? Miért nem? (Szálkás.) Adj tanácsot a szomszédoknak, hogy mit csináljon, hogy szálkás ne legyen a deszka. (Gyalulja meg.) Vedd elő a gyalut s tanítsd meg kis pájtásodat, hogyan kell gyalulni? (A gyermek mutatja a gyalu fogását és a vele járó mozgást. Én néhányszor végighuzom a gyalut a deszkán, hogy forgács is legyen.) Most mutassa meg mindenki, hogyan fogja meg a gyalut? (Utánzó mozdulat.) Gyaluljátok! (Utánzó mozdulat hangutánzással.)

(Ugyanezzel az eljárással enyveztetek, szögeltetek és festetek.)

Mondd el sorjában, milyen munkát végez az asztalos, míg elkészül az asztal? (Részletösszefoglalás.)

3. *Papirból előre elkészített hasonló asztal megvizsgálása, összehasonlítása az eredetivel.* Miután mi nem vagyunk igazi asztalosok, hát nem tudunk igazi asztalt készíteni. Hanem igenis tudunk ilyet ni! (Felmutatok egy kartonpapirból, gyujtószálaiból, cirokból egészen egyszerűen készített asztalkát.) Milyen jó lenne ilyen a babaszobában, ugy-e Böske? Majd ti is fogtok ilyet csinálni, de előbb hasonlítottok össze az igazi asztallal! (Az egyik gyermeket a nagyasztal mellé állítom, a másiknak kezébe adom

a papirasztalkát s részről-részre haladva megállapítjuk a hasonlóságot.)

4. *Annak megbeszélése, hogyan készítettem én a papirasztalkát?* Szeretnétek ilyen asztalkát csinálni? Vedd a kezedbe, vizsgál meg s mondd el társaidnak, hogyan csináltam én az asztalt s hogyan fogod te csinálni? (A gyermek elmondja, hogy ollóval kivágja a kemény papírt, a négy sarkára felragasztja a keskenyre kivágott oldaldeszkat. Az egyik hosszabbik oldaldeszkára előre felrajzolja a fiók helyét.)

b) *A munka.* Most már tudjátok, hogyan kell csinálni a kis babaasztalt, kaptok minden hozzávalót s dolgozzatok! Majd meglátom, ki lesz a legügyesebb asztalos! (Kiosztom a szükségeseket s a munka megindul, mely alatt, ha osztatlan iskolában vagyunk, egy másik osztállyal foglalkozunk. Ha azonban az egész idő a tárgy rendelkezésére áll, ugy munkaközben időről-időre egy-egy ismert dalt énekeltek, mint ahogy a műhelyben is hallották. Mennyire elősegíti ez a beleélést!)

III. *Begyakorlás.*

a) *Használat.* Elkészültetek az asztallal. Állítsa mindenki maga elé! Tegyetek rá egy írót! Látjátok, milyen ügyes asztalosok voltatok?! Olyan erős asztalt tudtatok csinálni, hogy még rá is lehet tenni valamit. Tegyetek rá az írón helyett egy törlőgumit!

b) *Összefoglalás.* Most nézze mindenki a saját asztalát! S te mondd el, mit tanultunk az asztalról? (E fokon teljesen a tanítás menetét követő kérdések alapján végzem az összefoglalást.)

d) *Erkölesi hatás.* Ki készíti az igazi asztalt? a szekrényt? az ágyat? Ha nem volna asztalos, mire ülnél? hová feküdnél? mire tenné édesanyád a jó ebédet? Bizony, nagyon kényelmetlen volna! Igaz, hogy valamilyen asztalt, széket mi is tudnánk csinálni, de milyen volna az ahhoz képest, amit az asztalos csinál? Mi szükséges ahhoz, hogy az asztalos olyan tárgyakat csináljon? (Ügyesség, munkaszeretet, szorgalom.) Látjátok, ilyen ember az asztalos! Meg is kell becsülnünk, nem csak azért, mert nekünk hasznos tárgyakat készít, mert ilyen szép tulajdonságai vannak. S ha egyszer közületek valaki asztalos lesz, az -is ügyes, munkaszerető és szorgalmas legyen.

d) *Koncentráció.* Miután mindenki megcsinálta az asztalt, most le is rajzoljátok. (Ezen a fokon természetesen csupán szematikusan rajzot kívánhatunk.)